

Agnieszka Matusiak

"Tożsamość w podróży : wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki", Hanna Mamzer, 2003 : [recenzja]

Turystyka Kulturowa nr 11, 25-27

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje:

Agnieszka Matusiak

Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki

Hanna Mamzer

Hanna Mamzer

Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki

Wydawnictwo: Wydawnictwo Naukowe UAM

Rok wydania: 2003

Ilość stron: 165 s.

Oprawa: miękka

Wymiar: 17,5 x 24,0 mm

EAN: 9788323212478

ISBN: 83-232-1247-3

ISSN: 0554-8225

Tematyka budowania tożsamości jest zagadnieniem zawsze aktualnym i nieobojętnym, wymagającym ciągłego zainteresowania. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość, wpływa na odpowiedź na pytanie, które powinien sobie zadawać każdy człowiek: „Kim jestem?”. Szczególnie jest to ważne w kontekście unifikującej globalizacji, tworzenia się ponadnarodowych struktur, w opozycji do czego zachodzą procesy przeciwstawne: akceleracji i fragmentaryzacji życia społecznego, a wszystko to w obrębie społeczeństw wielokulturowych. Jaka ma być tożsamość w nowo definiowanej rzeczywistości? Stojąc w obliczu takich pytań warto sięgnąć do książki Hanny Mamzer „Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki”, pozycji, którą warto przypomnieć i szerzej omówić.

Autorka koncentrując się na tematyce konstruowania tożsamości w warunkach kontaktów wielokulturowych, czyni to w oparciu o podstawowe założenia socjologii fenomenologicznej. Jest to jedno z pierwszych opracowań w polskiej literaturze przedmiotu, które ukazuje powyższe zagadnienie z jakże ważnej perspektywy.

Hanna Mamzer opiera swoje rozważania o, stanowiące teoretyczne tło, refleksje Alfreda Schütz'a. Sięga również do fenomenologicznej koncepcji tożsamości zaproponowanej przez Paula Ricouera. Definiuje tożsamość jako uwarunkowany społecznie i kulturowo proces, tworzonej przez całe życie struktury poznawczej człowieka, stanowiący o jego poczuciu stałości, spójności i odrębności. Według tej teorii, to zakorzenienie w danej kulturze warunkuje tożsamość danej jednostki. Jednak jako proces dynamiczny, trwający przez całe życie, ulega ona modyfikacji, zależnie od oddziaływania społeczno-kulturowego. Autorka wyróżnia trzy elementy tożsamości: jednostkową, społeczną i kulturową, zaznaczając jednak, że taki podział jest możliwy tylko teoretycznie, w praktyce jest to trudne, a nawet niemożliwe.

Książka składa się z czterech rozdziałów podzielonych na podrozdziały, opatrzona jest obszernym wstępem i zakończeniem.

W pierwszym rozdziale Hanna Mamzer prezentuje i uzasadnia podjęcie rozważań na temat tożsamości w kontekście nurtu socjologii fenomenologicznej. Odwołuje się do myśli

teoretyków nauk humanistycznych, wybiera i szerzej objaśnia koncepcję Schütza. Dalej rozwija pojęcie kultury jako rzeczywistości myślowej, opierając swoje refleksje o prace autorytetów tej dziedziny, pokazując zarazem różne ujęcia tego, jakże trudno definiowalnego pojęcia, po to by w kolejnej części tego rozdziału móc lepiej sprecyzować, czym jest kontakt wielokulturowy oraz jak prezentują się rozmaite jego aspekty.

Druga część pracy ma na celu wyjaśnienie, czym jest tożsamość i jak jest ona rozumiana przez autorkę. Sięgając do rozważań m. in. Erica Eriksona i Paula Ricoeura, wnikliwie tłumaczy ich koncepcje oraz przedstawia szerzej elementy tożsamości: poczucie stałości, spójności i odrębności. Autorka odwołuje się zarazem do wielu współczesnych autorów, w tym szeroko – do określeń kondycji dzisiejszego człowieka ponowoczesnego, stworzonych przez Zygmunta Baumana. Rozdział kończy refleksja nad tożsamością, jako procesem, jako strukturą budowaną przez całe życie. Podkreślone bardzo mocno jej ciągle przedefiniowywanie, jest według autorki, czymś niebywale trudnym, a zarazem koniecznym, niejako wymuszonym przez zmieniające się warunki życia i otoczenia społecznego.

Kultura i tożsamość splatają się z sobą, są nierozzerwalne i współzależne – od takiego stwierdzenia rozpoczyna się rozdział trzeci omawianej pozycji. Autorka analizuje w nim trzy elementy tożsamości: społeczną („opartą na informacjach przekazanych przez grupę społeczną”), jednostkową („będącą wyrazem dążenia do odmienności i indywidualności”) i kulturową („będącą własną konstrukcją złożoną z elementów tożsamości kulturowych innych grup społecznych, czyli indywidualną kombinacją wyznawanych wartości i przestrzeganych norm”), dowodząc w oparciu o teorię rozwoju moralnego Lawrence’a Kohlberga, że tożsamość jednostkowa jest dopiero drugim etapem tworzenia się tożsamości w ogóle, a tożsamość kulturowa, pod względem chronologii i poziomu abstrakcyjności to faza trzecia.

Książkę zamyka rozdział pokazujący kształtowanie tożsamości w obliczu różnego rodzaju zjawisk: globalizacji, życia na pograniczu, procesów migracji.

Ten najkrótszy, bo trzydziestostronicowy rozdział, zaledwie dotyka tych ważkich tematów. Zanikanie granic, kurczenie się przestrzeni społecznej i wzrost tempa interakcji na skutek rozwoju technologii informacyjnych, coraz większa współzależność i integracja państw, społeczeństw, gospodarek i kultur i stający wobec tych zjawisk człowiek, który w etapie adolescencji ma stworzyć spójną koncepcję siebie – to przedmiot rozważań autorki. Zwraca ona uwagę, że pojawiające się trudności związane z zachwianiem uznawanych systemów wartości, relatywizmem w ocenach, wyraźnie wpływają na próbę odpowiedzi na pytanie: kim jestem?

Interesujące są dwa ostatnie podrozdziały. W pierwszym z nich, zatytułowanym „Pogranicza-obszary stykania się kultur”, autorka wskazuje różne aspekty pogranicza: kulturowe, historyczne, społeczne, w znaczący sposób wpływające na sposób budowania specyficznej tożsamości ludzi w nich mieszkających. Życie w konglomeracie rozmaitych wartości, norm, tradycji, etc. prezentowanych przez różne grupy, odciska piętno zarówno na sposobie, jak i rodzaju kształtowanej tożsamości.

Na koniec pozostając w temacie doświadczenia innych kultur Hanna Mamzer porównuje proces kształtowania tożsamości do peregrynacji, w poszukiwaniu samego siebie, swojego miejsca w świecie. To bardzo interesująca alegoria. Przebywanie w ciągłym ruchu, przemieszczanie się utrudnia całkowite dopełnienie tożsamości. Z drugiej strony mobilność to szansa na otwarcie się wobec innych, zupełnie odmiennych kultur i kształtowanie swojej tożsamości w kontekście nabytej wiedzy i doświadczenia zmiany.

Pozycję tę, pomimo, że w sposób raczej metaforyczny odnosi się do podróżowania, polecam wszystkim osobom zajmującym się problematyką turystyki i kultury. Pozwala spojrzeć w zupełnie innym kontekście na to, w jaki sposób turystyka może wpływać na tożsamość podróżującego, jakie mogą być obszary tego wpływu. Wreszcie, przyjrzeć się kondycji samego turysty, który zapewne również staje wobec pytań, o to jak zmienia się jego tożsamość poprzez kontakt z obcymi kulturami, jakie ma znaczenie dla niego spotkanie z

„innym”. Pytania takie powinny stawiać sobie także osoby tworzące programy wyjazdów, bo to one decydują o tym, jaki charakter będzie miało zetknięcie się z odmienną kulturą.

Mankamentem książki, jest wyraźny niedosyt po zakończeniu lektury. Oczekiwałam rozwinięcia tematów poruszonych w ostatnim rozdziale, a także szerszych wypowiedzi samej autorki. Ten niedomiar skłania do sięgnięcia do bogatej literatury zamieszczonej na końcu publikacji.